

Szemle – merre?

Egy fogadatlan prókátor morfondírozásai a *Református Szemle* ügyében*

Bár e sorok írója nem lelkész képesítésű, a *Református Szemlé*t már középiskolás kora óta ismeri, 23 éve levéltárosként pedig a folyóirat egyik teljes kollekcióját őrzi és gyarapítja (olvassa is!), indokolható tehát a kiadvány jövője iránti érdeklődése. 1980–1983 között műszaki szerkesztői munkát is végzett a *Szemle* szerkesztőségében, volt tehát alkalma betekinteni a szerkesztés (akkori) műhelytitkaiba. Az alábbiakat vitaindítónak, a közös gondolkodás serkentőjének szánja, a fölvetődő kérdésekre nem mindig tudja a választ, csak azt, hogy megoldás kell.

*

1990 óta gyűlnek bennem a *Szemlé*vel kapcsolatos kérdések, és amennyire én tudom, válasz nem született rájuk. Fölvetésüket a mostani sajátos helyzet indokolja: a 2000-es évfolyamból csupán három szám jelent meg, a felelős szerkesztő 2000 júniusában nyugdíjba vonult, december 12-e óta pedig új főjegyzője van az egyházkerületnek.

Kezdjük mindjárt a *címlappal*.

Az új világban annyi változott, hogy az RSZK-ban levő Református Egyház helyett a két ref. egyházkerület van feltüntetve, mellettük azonban változatlanul szerepel a Zsinatpresbiteri Ev. Egyház. A folyóirat tartalmában azonban az elmúlt 10 évben nem tapasztaltam az evangélikus hozzájárulást, azon kívül, hogy a szerkesztőbizottságban Kovács László Attila neve is szerepel. Fenn kell-e tartani ezt a szimbiózist, kikérte-e valaki az evangélikus egyház véleményét erről? Persze nyugodtan maradhat közös a folyóirat, ha mindkét fél igényli, de ezt le kell szögezni – ha eddig nem történt meg.

Ugyancsak a címlapon olvasható a *hivatalos lap* megjelölés. Ez mindenképpen helyettesítendő valami mással, hiszen évtizedek óta nem közöl körleveleket, pályázatokat stb., ami hivatalossá tenné.

Az elmúlt 10 év *impresszumában* a szerkesztőbizottság, a felelős szerkesztő és a fő-szerkesztő nevét lehet olvasni, éspedig a legváltozatosabb összetételben. Hagyományosan az erdélyi egyházkerület főjegyzője a folyóirat felelős szerkesztője, ennek fenntartásán is érdemes elgondolkozni. Nem biztos ugyanis, hogy aki alkalmas főjegyzőnek, egyúttal a lapszerkesztésben is jeleskedik. Talán az lenne a jobb megoldás, amit a *Protestáns Szemle* új folyama alkalmaz. Van ugyanis egy nagy, reprezentatív szerkesztőbizottsága, amelyben Kolozsvártól Amszterdamiig szerepelnek a tagok, a konkrét munkát pedig a Budapesten működő főszerkesztő, olvasószerkesztő és szerkesztő munkatárs végzi el. Esetünkben is az biztosítaná a hatékony működést, ha a mindennapi, lapzártához kötött munkát egy főszerkesztő és két-három munkatárs végezné el.

* A közös gondolkodásra és vitaindításra is szánt írás 2001. január 16-án kelt. Ezért némely vonatkozása már elvesztette aktualitását. Viszont megállapításai és javaslatai között olyanok is vannak, amelyek ma is érvényesek és nem csak gondolkodásra, hanem cselekvésre indítanak. (*Szerk.*)

A folyóirat *profilja* szintén lehetne a megbeszélés tárgya. 1945 előtt, a szabad világban havonta kétszer vagy háromszor jelent meg, tartalmát az egyházi közélet aktuális kérdéseit tárgyaló, esetenként iránymutató cikkek, részletes hírek, könyvismertetések, valamint a hivatalos rész tette ki. Benne volt tehát az egyház mindennapi életében, és a kort vizsgáló kései kutató semmiképpen nem hagyhatja ki számainak átolvasását.

1945 májusával kezdődően a kommunista cenzúra egyre inkább rányomta bélyegét a lapra, megjelenése ritkábbá vált. 1950-től havonta, 1960-tól kéthavonta jelent meg. Tartalmában még nagyobb az átalakulás, teológiai tudományos folyóirattá lett, amelyben az egyházi közéleti kérdések csak a Departamentnek megfelelő témákban és stílusban jelenhettek meg egy rovat keretében.

1990 után nem történt profilváltás, megmaradt kéthavonta megjelenő tudományos folyóiratnak. Időnként persze 1989 előtt is történtek próbálkozások a lap szerkezetének lazítására, pl. interjúk közlésével. Ma is emlékszem például a *Crimson rózsák* című interjúra, amelyben Gönczy Lajossal beszélgetett Demeter József és Tőkés László.

Azt kellene tehát eldönteni, hogy marad-e ez a tiszta tudományos profil, vagy a színvonalát megtartva érdemes kissé lazítani aktuális egyháztársadalmi témájú esszékkel, interjúkkal, kissé a *Protestáns Szemle* vagy a *Confessio* módjára.

Technikai szempontból 1990 óta hiányolom az évente kinyomtatott és a bekötött *évfolyam elejére helyezhető tartalomjegyzéket*. 1948 előtt ez megvolt, a kommunista cenzúra viszont valamilyen okból tiltotta. Feltétlenül vissza kell térni az évenkénti tartalomjegyzékhez, a 10 vagy 15 évet felölelő bibliográfia nem pótolja ezt.

Ha már a retrospektív bibliográfiánál tartunk, dicséretes a boldog emlékeztető Nagy László azon buzgalma, amellyel összeállította a Szemle 1908–1945 közötti anyagának *bibliográfiáját*, de a nagy munkán nem végezték el az apróbb simításokat, pl. azonos nevű szerzők szétválasztását, különféle névalakokat használó írók azonosítását, álnevek feloldását stb. Itt is, mint sok más esetben, a buzgó jószándék mellett a szakszerűtlenséget tapasztalhatjuk.

A munkatársak körét feltétlenül szélesíteni kell, itt nagy feladat hárul a Teológiai Intézet és a Hitoktató Fakultás tanáira. A jó felelős szerkesztő abban nyilvánul meg, hogy aktivizálni tudja a két egyházkerület (és igény szerint az evangélikus egyház) tudományos munka iránt elkötelezett lelkészeit és tanárait. Elég sokan vannak már külföldet jártak, doktorandusok is bőven vannak, utóbbiak számára a mai világban létkérdés a közlés, a mostanában nálunk is terjedő angolszász „közölsz vagy meghalsz” szólás alapján. Nyilván nem az ars gratia artis közlemények számát kívánom szaporítani, de egy-egy készülő doktori dolgozat önálló fejezete miatt ne jelenhetne meg a *Szemle*-ben? Ugyanakkor azt se felejtjük el, hogy egy jól szerkesztett, koncepciózus folyóirat akár több teológiai tudományág aktív és *rendszeres* művelését segítheti elő.

A fiatalabb nemzedék, akár felsőbb éves hallgatók bevonásával a *könyvismertető Szemle-rovatot* kell kibővíteni és változatosabbá tenni. Az ifjú szerzők nevelésének hagyományos útja ez. A könyv- és folyóiratismertetések kapcsán a lap állandó munkatársának figyelemmel kell lennie a cserepéldányként befutó külföldi folyóiratokra, használat után pedig rendszeresen a Teológia könyvtárának kellene átadni őket. Eddig tudtommal nem őrizték meg ezeket.

Szerzőkről az olvasókra térve a gazdasági szakemberek tudják azt megítélni, hogy mennyire önfenntartó a *Szemle*, kellene-e a példányszámot csökkenteni, vagy az árat emelni, hány példányt küldünk külföldre csere- vagy tiszteletpéldányként stb. A hazai világi tudományos könyvtáraknak (pl. kolozsvári Egyetemi és Akadémiai Könyvtár)

ingyen kellene rendszeresen eljuttatni a folyóirat számait. A lap állandó munkatársának a pályázati lehetőségeket is figyelemmel kellene kísérnie, a tavaly például a magyarországi Nemzeti Kulturális Alapprogram határon túli tudományos folyóiratok kiadását is támogatta. Honlapja hozzáférhető!

Végül a mostani átmenet és késés gondját *összevont számokkal* és az idei első-második szám sürgős összeállításával lehet megoldani. Semmiképpen ne kövessük az 1990-es gyakorlatot, amikor a késést konzerv-anyagokat közlő lapszámokkal pótolták, és e szövegeket ugyanakkor a *Szemle Füzetek*ben is megjelentették. Ez a folyóiratok történetében enyhén szólva példátlan megoldás ha nem is kergette sírba a bibliográfusokat, de mindenképpen megdöbbentette őket, egyben pedig azt eredményezte, hogy a sorsdöntő 1990-es évről a *Szemle* számaiból semmi érdemlegeset sem tudhat meg a késői kutató.

Mindezen kérdések megtárgyalására jó lenne egy tanácskozást összehívni, a meghívandók köre: a Teológiai Intézet és a Hitoktató Fakultás minden tanára, az utóbbi években rendszeresen közlő szerzők.

Alulírott a *Szemle* munkáját az eddiginél rendszeresebb közlésekkel, a szakmájába vágó kéziratok átnézésével és szükség esetén igazításával tudja támogatni.

Sipos Gábor

Árnýkoskehely: Hátszegi kehely a 18. századból
(Buzogány Dezső fotója)